

Content Analysis of Kurmanji Lullabies: A Case Study of 40 Lullabies

Omid Vahdanifar^{*1}, Fatemeh Imani²

Received: 14/01/2025

Accepted: 08/07/2025

Abstract

Lullabies, as a part of folklore literature, contain narratives as well as religious, social, and cultural implications. Hence, the present study seeks to retrieve the social, historical, and cultural themes reflected in Kurmanji lullabies. The aim of this paper is to introduce and provide a content analysis of 40 Kurmanji lullabies. Considering the fact that no systematic attempt has previously been made to collect Kurmanji lullabies, the authors of this research first gathered lullabies through fieldwork in Kurmanji-speaking villages of Shirvan County – including Oghaz, Bavanlu, Topkanlu, Tokor, Gadoganlu, Namanlu, and others – and then analyzed the data in light of the study's objectives. The analysis of the collected Kurmanji lullabies revealed five main thematic elements: (1) historical, (2) environmental, (3)

* Corresponding Author's E-mail:
o.vahdanifar@ub.ac.ir

1. Associate Professor of Persian Language and Literature, University of Bojnord, Bojnord, Iran.

<http://orcid.org/0000-0002-6981-6548>

2. MA Student of Persian Language and Literature, University of Bojnord, Bojnord, Iran

<http://orcid.org/0009-0004-5573-0702>

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY- NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

familial, (4) romantic, and (5) moment-centered. It should be noted that these elements are not necessarily child-oriented.

Keywords: Folklore literature; Kurmanji lullabies; content analysis; narrator and audience; function and nature.

Review of Literature

Several studies have been conducted on the lullabies of Iranian ethnic groups; for example, Pournemat and colleagues have examined the lullabies of Bushehr Province from a social perspective. In another study, Najibi and Golestani have analyzed the representation of nature in the lullabies of Hormozgan. Similarly, Meqdari and colleagues have investigated the lullabies of the Qaen dialect from the perspective of sociolinguistics. Kurdish lullabies have also been studied in various respects: Feyzi and Moshtaq have explored the image of Kurdish society as reflected in Kurdish lullabies; while Kheyr-moghadam, in a master's thesis, has analyzed the structural, cultural, and climatic aspects of lullabies in Kurdish-speaking regions of Iran. Nevertheless, a content analysis of Kurmanji lullabies would also be valuable for introducing and preserving the folklore of this community.

Questions and Objectives of the Study

In this study, while introducing the lullabies of the Kurmanj people of North Khorasan, an attempt is made to identify their most significant recurring content elements through a descriptive-analytical approach and by examining the content of 40 lullabies collected in the field from native speakers of this community. In doing so, the underlying ideas reflected in this branch of Kurmanj folk literature will be revealed. The present research seeks to answer the following questions:

1. How are historical issues reflected in the lullabies under study?

2. How are climatic and environmental elements represented in Kurmanji lullabies?

3. In what ways is the family structure of the Kurmanj people reflected in the lullabies of this ethnic group?

4. How are themes of love and romantic moments expressed in Kurmanji lullabies?

Discussion

Lullabies are simple and rhythmic poems whose straightforward linguistic structure and emotional content leads to their widespread popularity and appeal. Thus, every woman in the role of a mother, regardless of her level of education, literacy, or talent in music or poetry, expresses her feelings and concerns to her child in rhythmic poems blended with her maternal affections. As Hasanli argues, fLullabies are not composed by official poets; they are created by loving mothers in moments of passion.≈ (Hasanli, 2003, p. 4).

Moreover, lullabies represent an important part of folk culture, by the analysis of which we can uncover the aspirations and beliefs, and the political, and social concerns of a community. Like other folk songs, lullabies are usually heard from the anonymous and often illiterate people of different ethnic groups. Therefore, neglecting the task of recording these lullabies means that with the death of one of these anonymous individuals, the lullabies preserved in their memory also perish, leading to the forgetting and the destruction of a significant part of folk literature. It is for these reasons that fthe UNESCO, recognizing the need to preserve and revive this valuable treasure, has emphasized the importance of safeguarding folklore in several declarations, including its Fifth International Conference in November 1989.≈ (Parsa, 2018, p. 12).

In the present study, the themes reflected in Kurmanji lullabies, including the representation of historical narratives (such as the Akhal

Treaty and the invasion of Eh-leh-man), the reflection of environmental elements (animals, vegetation, mountains, and weather conditions), the depiction of family structure, the expression of romantic narratives, and picturing the moment have been analyzed.

Conclusion

The findings of this study revealed that the Kurmanji lullabies under discussion contain five major categories of thematic elements which, beyond their emotional aspects, reflect the beliefs, environment, and social culture of the Kurmanj community in North Khorasan.

1. Historical Narratives: The lullabies reflect fragmented narratives and historical points. It is the responsibility of the audience to take advantage of their collective memory to create connections between these fragments and reach a deeper understanding. The narrator's perspective is local, and challenges the collective historical memory of the community and prioritizes the expression of the people's emotions.
2. Environment: Nature in the lullabies functions not only as a description of the surrounding world but also as a tool for transmitting emotional concepts such as love and security to the child. Mountains, animals, and plants, with their distinctive characteristics, lead the poet toward personifying nature.
3. Family Structure and Responsibilities: The lullabies reveal women's responsibilities within the family in a detailed and precise way, while they mention men's roles more generally. They also convey the responsibilities of the child and the expectations of society. They even reflect challenges between parents and children.
4. Romantic Themes: Some lullabies express feelings related to unfulfilled love with a romantic content. Some others reflect the

emotions and efforts of lovers for obtaining or preserving their beloveds.

5. Capturing the moment and flexibility: Due to their spontaneous nature for capturing the moment, lullabies may undergo some changes according to the circumstances of time and place. This characteristic lends them flexibility and a direct connection with the current situation of the mother and the child.

In sum, Kurmanji lullabies are not merely tools for calming down and nurturing children, but also media for transmitting the culture, history, and social values of the Kurmanji community.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه
سال ۱۳، شماره ۶۵، آذر و دی ۱۴۰۴
مقاله پژوهشی

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی (مطالعه موردی چهل لالایی)

امید وحدانی‌فر^{۱*}، فاطمه ایمانی^۲

(دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۷)

چکیده

از آنجایی که لالایی‌ها به‌عنوان بخشی از ادبیات عامه حاوی روایت‌ها، مسائل مذهبی، اجتماعی، فرهنگی و ... هستند، در پژوهش حاضر به دنبال بازیابی مسائل اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و ... منعکس‌شده در لالایی‌های کرمانجی هستیم. هدف از این جستار، معرفی و تحلیل محتوایی چهل لالایی کرمانجی است. با توجه به اینکه تاکنون اقدامی برای جمع‌آوری لالایی‌های کرمانجی نشده است، نگارندگان این پژوهش ابتدا با روش میدانی از روستاهای کرمانج‌نشین شهرستان شیروان ازجمله: اوغاز، بوانلو، توپکانلو، توکور، گدوگانلو، نامانلو و...، این لالایی‌ها را جمع‌آوری کرده و سپس با توجه به هدف پژوهش به بررسی و تحلیل داده‌ها

۱. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول)

*o.vahdanifar@ub.ac.ir

<http://orcid.org/0000-0002-6981-6548>

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران

<http://orcid.org/0009-0004-5573-0702>

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY- NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

پرداخته‌اند. در این پژوهش علاوه بر لالایی‌های جمع‌آوری‌شده به روش میدانی، چند لالایی کرمانجی خراسان شمالی که قبلاً توسط خوانندگان محلی و یا مردم عامی ضبط شده‌اند نیز مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. در تحلیل و بررسی لالایی‌های کرمانجی جمع‌آوری‌شده این نتیجه حاصل شد که پنج عنصر محتوایی که عبارت‌اند از: ۱. تاریخی، ۲. زیست‌محیطی، ۳. روابط خانوادگی، ۴. عاشقانه، ۵. لحظه‌محور، در لالایی‌های مورد بحث موجود است. قابل ذکر است که عناصر مذکور لزوماً کودکانه نیستند.

واژه‌های کلیدی: ادبیات عامه، لالایی کرمانجی، تحلیل محتوایی، راوی و مخاطب، کارکرد

و ماهیت.

۱. مقدمه

ادبیات شامل دو بخش کتبی و شفاهی است که ادبیات شفاهی قدمت بیشتری دارد و به دوران قبل از اختراع خط برمی‌گردد. ادبیات شفاهی، شامل تمام آثار روایی و غیرروایی منظوم یا منثور است که حاصل ذهن مردم گمنام و بی‌سوادی یا کم‌سوادی است که به‌طور شفاهی و از طریق انتقال سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر می‌رسد و مخاطب آن مردم عادی‌اند (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۱۲). این بخش از ادبیات گونه‌های مختلفی دارد از جمله: مثل‌ها، مثل‌ها، لالایی‌ها، ترانه‌ها و... در ادبیات شفاهی اقوام ایرانی، کودکان و مسائل تربیتی مرتبط با آن‌ها اهمیت بالایی دارد به‌طوری که کودک از همان بدو تولد در مسیر آموختن این مسائل به‌واسطه اشعار کودکانه قرار می‌گیرد. اولین اشعار کودکانه، لالایی‌ها هستند. «لالایی‌ها سروده‌های ساده، عامیانه و آهنگینی هستند که می‌توان از آن‌ها به‌عنوان قدیمی‌ترین اشعار کودکانه یاد کرد» (حسینی صابر و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۲). با توجه به مضامین لالایی‌ها که اغلب بیان درد و رنج مادران، آرزوهای آن‌ها و... است، می‌توان در نظر داشت که این اشعار صرفاً برای کودکان

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

نیست؛ بسیاری از این اشعار بازگوکننده دغدغه‌ها و مسائل زنان است. در واقع، لالایی‌ها مانند انواع دیگر ادبیات شفاهی، منعکس‌کننده شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ای است که لالایی در آن سروده شده است. «از آن حیث که لالایی‌های سنتی در بین اذهان جایگیرتر شده‌اند و در حوزه ادبیات شفاهی دارای سابقه دیرینه هستند، بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند» (حسینی صابر و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۲).

لالایی بخش مهمی از فرهنگ مردم است که با تحلیل محتوایی آن‌ها می‌توانیم به آرزوها، اعتقادات، دغدغه‌های سیاسی و اجتماعی یک قوم پی ببریم. لالایی‌ها نیز مانند سایر ترانه‌های عامیانه فقط از مردم گمنام و بی‌سواد اقوام مختلف، شنیده می‌شوند. بنابراین، نادیده گرفتن لالایی‌ها و ثبت نکردن‌شان سبب می‌شود که با مرگ یکی از آن مردم گمنام، لالایی‌های محفوظ در سینه‌اش نیز بمیرند و چنین اتفاقی موجب فراموشی و نابودی بخش مهمی از ادبیات عامه می‌شود. به همین دلایل است که «سازمان فرهنگی یونسکو با درک ضرورت حفظ و احیای این گنجینه باارزش در چندین بیانیه، از جمله پنجمین کنفرانس بین‌المللی خود در نوامبر ۱۹۸۹ میلادی بر پاس داشت فولکلور تأکید کرده است» (پارسا، ۱۳۹۷، ص. ۱۲). با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در زمینه لالایی‌های کرمانجی انجام نشده و همچنین اقدامی نیز در زمینه جمع‌آوری لالایی‌های این قوم صورت نگرفته است، همین امر سبب ازبین رفتن بخش مهمی از لالایی‌های کرمانجی شده است. بنابراین، انجام پژوهش‌هایی در این زمینه برای حفظ و احیای لالایی‌های کرمانجی ضروری و اهمیت آن امری انکارناپذیر است، زیرا لالایی‌ها به‌عنوان شاخه‌ای از ادبیات شفاهی این قوم، متأثر از شرایط زندگی آن‌هاست. در بسیاری از لالایی‌ها راوی با کودک درد و دل کرده و از رنج‌هایش می‌گوید. گاهی از رنج‌های کوچ‌نشینی و مسئولیت زیاد زنان در این سبک از زندگی سخن می‌گوید و

گاهی یک حادثه تاریخی را مرور کرده و رنج و غصه مردمان ایل در آن حادثه را بازگو می‌کند.

۲. پیشینه پژوهش

طبق بررسی‌های انجام‌شده در زمینه موضوع این پژوهش مشخص شد که پژوهشی روی لالایی‌های کرمانجی انجام نگرفته است، اما برای کمک به خوانندگان این جستار می‌توان به پژوهش‌هایی اشاره کرد که در شاخه‌های دیگر ادبیات شفاهی کرمانجی به بررسی و تحلیل محتوایی پرداخته‌اند از جمله آن‌ها: حسین‌پور (۱۳۸۳) در پایان‌نامه خود با عنوان «تحلیل موضوعی ترانه‌های کردی خراسان» به تحلیل ادبی، زبانی و فکری سه‌خشتی‌ها پرداخته و مضامین به کار رفته در آن‌ها را مورد بررسی قرار داده است. رفیعی راد (۱۳۸۷) در پایان‌نامه خود با عنوان «تحلیل ساختار و محتوای شعر لو کرمانجی (کردی شمال خراسان)» به معرفی یکی از قالب‌های شعر کرمانجی «لو» پرداخته است. رستمی (۱۴۰۱) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی ساختار و درون‌ملیه سه‌خشتی‌های کرمانجی» به تحلیل محتوای سه‌خشتی‌ها پرداخته است. زهانی و میرحسینی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «انسان‌شناسی فرهنگی نظام زندگی شبانی در سه‌خشتی‌های کرمانجی خراسان شمالی» با روش توصیفی - تحلیلی بر پایه نظریه انسان‌شناسی فرهنگی، در صدد پاسخ دادن بدین پرسش‌اند که نظم پدیداری و اعتقادی فرهنگ در سه‌خشتی‌های کرمانجی کدام است و ساختار و کارکرد هر یک از آن‌ها چگونه قابل تحلیل و واکاوی است. در این پژوهش سه‌خشتی را که در میان مردمان کرمانج خراسان رایج است معرفی کرده و به جایگاه ویژه آن در نگاه مردمان کرمانج

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار
تأکید کرده‌اند. اما پژوهش‌هایی که در زمینه لالایی‌های بومی سایر قومیت‌های مختلف
ایرانی کار شده است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

پورنعمت و همکاران (۱۳۹۳) در «لالایی‌ها: دغدغه‌های زنان، بازنمایی اجتماعی
لالایی‌های استان بوشهر» نگاهی اجتماعی به لالایی‌ها دارند و انعکاس مسائل زنان را
در محتوای این لالایی‌ها پی می‌گیرند. نجیبی و گلستانی (۱۳۹۴) با هدف معرفی لالایی
های خطه جنوب و بررسی نمودهای طبیعت در این لالایی‌ها، پژوهشی با عنوان «نمود
طبیعت در لالایی‌های هرمزگان» را به سرانجام رساندند. مقداری و همکاران (۱۳۹۷) در
«تحلیل لالایی‌های گویش قاین از منظر جامعه‌شناسی زبان» بعد از تحلیل‌های کمی و
محتوایی، نتیجه می‌گیرند که لالایی مادران، مفاهیم و اعتقادات مذهبی را به کودکان
منتقل و شخصیت‌های تأثیرگذار مکتبی را معرفی می‌کنند. فیضی و مشتاق (۱۳۹۹) در
«سیمای جامعه کرد در لالایی‌های کردی» به بررسی محتوای لالایی‌های کردی که در
کتاب *ژان و ژین* گردآوری شده، می‌پردازند و از لایه‌لای این لالایی‌ها، انعکاس
اعتقادات مذهبی، عقاید خرافی، مسائل سیاسی، وضعیت معیشتی و ... را دنبال می‌کنند.
خیرمقدم (۱۳۹۹) در پایان‌نامه «مطالعه ساختار محتوایی، فرهنگی و اقلیمی در
لالایی‌های کورد زبان ایران» به بررسی موردی شصت لالایی کردی در لهجه‌های
مختلف آن می‌پردازند. در این پژوهش ساختار محتوایی، فرهنگی و اقلیمی لالایی‌های
مذکور مورد تحلیل قرار گرفته است. شاهرودی و خلیلی (۱۴۰۰) در «خوش‌نوایی و
گوش‌نوازی آیکه (لالایی‌های سیستان)» ضمن معرفی و جمع‌آوری آیکه‌های سیستان
به دنبال یافتن ویژگی‌های مؤثر در گوش‌نوازی آیکه‌ها هستند. وحدانی‌فر و داوری
(۱۴۰۰) در «موتیف در لالایی‌های سبزواری» موتیف‌های به کار رفته در لالایی‌های

سبزواری را مشخص کرده تا از این رهگذر ضمن معرفی لالایی‌های بومی سبزواری به انعکاس اندیشه‌های دینی، اجتماعی و دغدغه‌های فردی مادران آن روزگار پی ببرند.

۳. چارچوب نظری

در این پژوهش ضمن معرفی لالایی‌های قوم کرمانج خراسان شمالی کوشش می‌شود تا به روش توصیفی - تحلیلی با بررسی محتوای چهل لالایی که به شیوه میدانی از میان گویشوران قوم مذکور جمع‌آوری شده است، مهم‌ترین عناصر محتوایی رایج در آن‌ها شناسایی شود تا از این رهگذر اندیشه‌های موجود در این گونه ادبی عامه قوم کرمانج نمایان شود. در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ پرسش‌های زیر هستیم:

مسائل تاریخی چگونه در لالایی‌های مورد بحث بازتاب یافته‌اند؟

عناصر اقلیمی و زیست‌محیطی چگونه در لالایی‌های کرمانجی به کار رفته است؟

ساختار خانواده مردمان کرمانج به چه شکل در لالایی‌های این قوم منعکس شده است؟

عناصر عشق و لحظات عاشقانه به چه شکلی در لالایی‌های کرمانجی مطرح شده است؟

۱-۳. لالایی

«لالا در لغت به معنی غلام، بنده و لاله شکل دیگر آن به معنی مربی و خدمتکار است» (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۱۲) اما اصطلاح لالایی امروزه در معنای دیگری رایج است «آوازی است که مادر با هدف آرامش دادن به کودک و خواب کردن او به صورت موزون و آهنگ‌دار و مقفی برای وی زمزمه می‌کند» (جعفری قنواتی، ۱۳۹۴، ص. ۳۶۸). لالایی‌ها سروده‌هایی ساده و ریتمیک هستند که علت همه‌گیر بودن و دلنشینی آن‌ها ساخت زبانی ساده و محتوای عاطفی این سروده‌هاست. بنابراین، هر زنی در نقش

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

مادری بدون توجه به میزان تحصیلات و سطح سواد و استعداد در زمینه آهنگسازی یا شاعری از روی ذوق و احساسات مادرانه با اشعاری آهنگین با فرزند خود درد و دل می‌کند. در این باره حسن‌لی می‌گوید: «لالایی‌ها را شاعران رسمی نسروده‌اند، مادران مهربان در لحظه‌های شور و شیدایی آفریده‌اند» (۱۳۸۲، ص. ۴). هدف از سرودن این اشعار توسط مادران در نگاه اول آرام کردن کودک و خواباندن اوست، اما قطعاً هدف عمیق تری پشت همه این سروده‌ها وجود دارد، زیرا کودکان نوپا از درک مفاهیم عمیق و حتی کلمات این اشعار ناتوان هستند و صرفاً وجود ریتم در لالایی موجب آرامش کودک و درنهایت خوابیدن او می‌شود. بنابراین، وجود مفاهیم عمیق مادرانه در این سروده‌ها که قابل درک برای کودک نیست، بیانگر هدف و کارکرد دیگر لالایی‌هاست. هدف دیگر لالایی علاوه بر آرام‌شدن و خوابیدن کودک، آرامش یافتن مادر و ایجاد حس درد و دل با فرزند به امید اینکه فرزند دلبندش بهترین شنونده برای دردها و رنج‌های اوست. درباره هدف دوم باید اضافه کنیم که «لالایی‌ها بخشی از ترانه‌های عامیانه و جزء اولین سروده‌های انسانی است که درون خود حاوی نکات ارزنده‌ای از دغدغه‌های زنانه است» (جلالی‌پندری و پاک‌ضمیر، ۱۳۹۰، ص. ۴). برخی معتقدند که گردآوری و پژوهش‌های علمی در زمینه لالایی‌ها در ایران با مطرح شدن مباحثی در فرهنگ عامه توسط صادق هدایت شروع شده و در سال‌های اخیر ادامه پیدا کرده است (جمالی، ۱۳۸۶، ص. ۱۲).

۲-۳. قوم کرمانج و لالایی‌های آن‌ها

کرمانج‌های خراسان بخش مهمی از اقوام کرد هستند که به زبان کردی و گویش کرمانجی سخن می‌گویند. آنان در دوره‌ای از تاریخ ایران به دلایل سیاسی از زادگاه خود دور شده و به شرق ایران کوچانده شدند. حسین‌زاده بوانلو در این باره می‌نویسد:

«مهاجرت کردها به خراسان عمدتاً در زمان حکومت شاهان صفوی و به منظور دفع تجاوزات مکرر ازبک‌ها، مغول‌ها و ترکمن‌ها به کرانه‌های شمال شرقی ایران صورت گرفته است. مهاجرت و مقابله به موقع کردها، مخصوصاً مبارزات رزمندگان دو ایل بزرگ و معروف زعفرانلو و شادیلو باعث جلوگیری از پیشروی بیشتر ازبک‌ها شده است» (حسین‌زاده بوانلو، ۱۳۷۷، ص. ۷). گویش کرمانجی فقط مربوط به مردمان خراسان نیست، بلکه گویش دو سوم کردهاست که «از ترکیه، سوریه و عراق گرفته تا برخی نقاط جمهوری شوروی سابق و تا شمال خراسان و آن سوتر تا افغانستان، پاکستان و هندوستان را در بر می‌گیرد. کرمانج‌های شمال خراسان نیز با قرار گرفتن در این خطه سعی کرده‌اند این گویش را که ریشه در کردی ایران باستان دارد، زنده نگه دارند» (حسین‌پور، ۱۳۹۳، ص. ۳۶). محیط زندگی این قوم مرزنشینی و همچنین شیوه زندگی عشایری در همه ابعاد زندگی آنان از جمله پوشش، موسیقی، ادبیات و... تا تأثیر گذاشته است (رستمی، ۱۳۹۹، صص. ۴). در گویش کرمانجی به لالایی خواندن، «لور کَرِن» و به کودک، «لورِک» می‌گویند و به جای تکرار لفظ «لالا لالا»، لفظ «لوره لوره» را به کار می‌گیرند.

۴. بحث و بررسی

همانطور که پیش‌تر گفته شد لالایی‌ها حاوی مضامینی فراتر از اشعار کودکانه‌اند. «شعر این ترانه‌ها کودکانه نبوده بلکه کودک حکم سنگ صبور را داشته و گفتار لالایی‌ها حدیث نفس مادرها و دایه‌هاست» (جمالی، ۱۳۸۶، ص. ۳). درحقیقت زنانی که سال‌ها قبل در دورترین نقطه کوهستان گمنام و بی‌سواد می‌زیسته‌اند، از لالایی به عنوان رسانه‌ای برای ثبت اتفاقات اطراف و واکنش به آن‌ها استفاده می‌کردند و اغلب از

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

کودک خود می‌خواهند که آن حادثه را به خاطر بسپارد. بر این اساس است که می‌گویند: «لالایی می‌تواند آینه‌ای تمام‌نما از مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، محیط زندگی، مذهب و حتی برخی اشارات تاریخی باشد» (عمرلندی، ۱۳۸۱، ص. ۳۱). در پژوهش حاضر به دنبال بررسی محتوای ذکر شده در لالایی‌های کرمانجی هستیم.

۴-۱. بازتاب روایت‌های تاریخی

۴-۱-۱. قرارداد آخال

قرارداد «آخال» توسط ناصرالدین‌شاه در ۲۳ ذی‌قعدة ۱۳۱۰ بین ایران و روسیه منعقد شد؛ طی این قرارداد، روستای کرمانج‌نشین فیروزه به روسیه فروخته شد. «هرچند فیروزه به روسیه ملحق شد، اما سردار عیوض خان و گروهی از ساکنان فیروزه در برابر اشغال این شهر به دست روس‌ها ایستادگی کردند تا عاقبت با سرخی‌خونشان سند سربلندی این دیار را به امضا رساندند» (حسین‌پور، ۱۳۹۳، ص. ۱۵۵). مقاومت کرمانج‌ها در برابر روس‌ها تقریباً دوازده سال به طول انجامید و طی این سال‌ها رنج و سختی فراوانی بر مردمان این منطقه تحمیل شد. منطقه کوهستانی گلیل، محل مقاومت مردمان کرمانج در برابر تسلیم روستای فیروزه به روسیه بود که تنها شاهد رشادت و جوانمردی مردمان این قوم است:

ئَرمان! گُلیلا وَرَه تِه مَوژ/ غُصان داین تَواک/ آ رِ وِ دِل کَتی یِه / کَسِه تُنّه خَواکَه/ ئَز
لور دَکَم دَکَم لورینم/ لَ پِشت دَکَم ئَگَرینم/ هیلانکِه ئَهجینم/ وَرَه لورکا مَن لالای / وَرَه
بَرخُکا مَن لالای:

برگردان: ای گلیل بیا و تو سکوت کن و از آن اتفاقات ناگوار چیزی نگو / بیا آن غصه‌ها را فراموش کنیم / آن اتفاقات مثل آتشی بر دل ما است و کسی نیست تا این آتش دیرینه را خاموش کند / بخواب دختر جان / بخواب عزیز جان.

متن مذکور بخشی از یک لالایی نسبتاً طولانی است که راوی در طول آن به بیان غم‌ها و رنج‌هایش پرداخته است به گونه‌ای که گویا با کودکش درد و دل می‌کند. متن بالا ضمن درد و دل با کودک به واقعه تاریخی «آخال» اشاره دارد. این واقعه تاریخی این‌بار در لالایی بازنمایی می‌شود. بنابراین، به بازنمایی تاریخ از زاویه دید مردمان کرمانج پرداخته است که فقط بر احساسات مردمی که در دل آن واقعه حضور داشته‌اند، تمرکز دارد. هدف راوی مرور فداکاری پهلوانان بومی نیست و حتی احساس غرور ناشی از دفاع از وطن را مد نظر ندارد، بلکه فقط به درد و رنج ناشی از آن واقعه پرداخته است؛ بدین صورت که ابتدا با بیان عناصر تاریخی مانند «گیل» (همانطور که پیش‌تر گفته شد محل مبارزه کرمانج‌ها در برابر بیگانگان بود) به صورت غیرمستقیم به آن واقعه اشاره کرده، سپس ضمن درد و دل با کوه گلیل، تمام احساسات خدشه‌دار شده را زیر نظر گرفته است و فراموشی این مسئله از حافظه قومی را امری غیرممکن می‌داند. بیان روایت‌های تاریخی در لالایی‌ها می‌تواند با هدف معرفی الگو برای کودک مطرح شود و یا وسیله‌ای برای ثبت وقایع تاریخی برای فراموش نشدن باشد، اما در لالایی مورد بحث، روایت تاریخی با هدف اشاره به احساسات قربانیان آن (مردمان کرمانج خراسان) مطرح شده است.

۴-۱-۲. حملهٔ نه له مان

هدف اصلی کوچ تاریخی کرمانج‌ها به شمال خراسان حفاظت از مرزها در برابر حملهٔ مهاجمان بود. «شاه عباس برای صیانت مملکت از تاخت و تاز ترکمن‌ها و ازبکان

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

تصمیم گرفت کردهای جنگجو را از ولایات غربی بدین سامان کوچ دهد؛ بر اثر این تصمیم ۵ ولایت کردنشین در کلیه سرحد از استرآباد تا چناران تشکیل داد» (طیبی، ۱۳۹۵، ص. ۱۶۴). بی‌گمان در این یورش‌های پیاپی جان و مال مردمان کرمانج همواره در معرض آسیب بود. یکی از غم‌انگیزترین آسیب‌هایی که مرزنشینی برای کرمانج‌ها داشته، ربودن دختران و زنان توسط مهاجمان است. این گروه از مهاجمان «که در میان کرمانج‌ها به «ئه له مان» شهرت دارند، به هیچ وجه قدرت رویارویی مستقیم با جنگجویان کرمانج را نداشتند، از این‌روی مخفیانه شبیخون می‌زدند و زنان و دختران را به اسارت می‌بردند» (رستمی، ۱۳۹۹، ص. ۱۲۹). روایات متعددی از این فاجعه تاریخی یاد می‌کنند که بسیاری از این روایات با عنوان ترانه همچنان در میان کرمانج‌ها رواج دارد. یکی از این ترانه‌ها که مرتبط با موضوع پژوهش ماست، ترانه «لاریک» است:

بی دل پرین بی دل پرین لورکی لور / هر یک آلی یک م بگرین لورکی لور / لورکی لور
دکم نژ لورکا خ / خلکو خد بانک دکم گل نازیکا خه

برگردان: در این دیار عاشقانی که از معشوقشان جدا افتاده‌اند بسیارند / کودکانم لالا
کودکم لالا / ای مردم بیایید و زیر چنگ‌هایم را بگیرید / کودکانم لالا / من
برای فرزندانم لالایی می‌خوانم / اما گل نازکم (همسرم) را صدا می‌زنم.

راوی این لالایی مردی است که در عزای همسرش نشسته و در سوگ او ناله و فریاد می‌زند. این مرد که به تازگی همسرش را از دست داده، برای کودک شیرخوارش لالایی می‌خواند و او را به نام همسرش «گل نازک» خطاب می‌کند. این لالایی که در میان کرمانج‌ها به ترانه «لاریک» مشهور است، روایتگر داستان یکی از زنانی است که توسط مهاجمان بیگانه کشته یا اسیر می‌شوند و ناله و فریادی که در این لالایی شنیده می‌شود، صدای خشم و غیرت تمام مردان کرمانج است. بنابراین، روایت «گل نازک»

اشاره دارد به این مسئله مهم در تاریخ کرمانج‌ها که از آن به‌عنوان حمله «ئه له مان»‌ها یاد می‌شود (همان، صص. ۱۲۹-۱۳۲). بیان مسائل تاریخی در لالایی‌های مورد بررسی به صورت روایات منقطع و بریده شده است؛ یعنی ما شاهد کل روایت از نقطه آغاز تا انجام نیستیم. به عبارتی «در ژرف‌ساخت، یک روایت کامل را داریم، اما در روساخت به دلایل مختلف نظیر جنسیت مخاطب، ناتوانی ترانه، آگاهی مخاطب از کل روایت، زمان ارائه و... نقل داستان منقطع می‌شود. اینجا مخاطب است که این پاره‌خط‌ها را به هم وصل می‌کند و به ساختار دایره‌وار کامل می‌رسد» (رستمی، ۱۳۹۹، ص. ۸). زاویه دید راوی به مسائل مطرح‌شده نگاهی بومی است. او به‌عنوان یک بومی به آن روایات نگاه می‌کند و اتفاقاً با حافظه قومی مخاطب خود ارتباط می‌گیرد، حافظه‌اش را به چالش می‌کشد و سپس بی‌آنکه کل روایت را بازگو کند، به سرعت از آن می‌گذرد تا به بیان احساسات بومیان بپردازد و شرح حال آنان را بازگو کند.

۴-۲. بازتاب عناصر محیط زیستی

بی‌شک زیست‌محوری، یکی از پربسامدترین مضامین مطرح‌شده در لالایی‌هاست. مردمان کرمانج بعد از استقرار در منطقه شمال خراسان، اغلب زندگی عشایری و چادرنشینی داشتند. این سبک زندگی سبب می‌شود تا ارتباط تنگاتنگی میان انسان و طبیعت محل زندگی‌اش برقرار شود. در بررسی لالایی‌های کرمانجی واژگان محلی و اسامی کوه‌ها، چشمه‌های خاص و گونه‌های گیاهی و جانوری بسیاری به چشم می‌خورد.

۴-۲-۱. حیوانات

یکی از پرکاربردترین عناصر طبیعی در لالایی‌های کرمانجی، حیوان بره است که در کرمانجی «بَرخ» تلفظ می‌شود. بره در لالایی‌های کرمانجی استعاره از «کودک» است. برای فهم وجه شباهت میان کودک و بره باید محل زندگی مردمان کرمانج خراسان را در نظر گرفت. آنان که در کوهستان‌های شمال خراسان اقامت دارند و همواره در معرض خطر حیوانات وحشی هستند. از بین حیوانات، بره بسیار بی‌آزار است و حتی در میان حیوانات اهلی نیز از همه کوچک‌تر و در دفاع از خود ناتوان است. بنابراین، کاربرد حیوان بره برای کودک، مفاهیمی همچون: مظلومیت، پاکی، بی‌دفاع بودن و... را به ذهن کرمانج‌زبانان تداعی می‌کند: لالایی ۱: لوره لوره ننه قربان / دَکورینم / هیلاَنکه برخک جانه / سا ته را نِهچینم: لوره لوره مادر به قربانت / بره کوچکم! برایت لالایی می‌خوانم / گهواره‌ات را تکان می‌دهم. لالایی ۲: لورک جان لای لای / برخک جان لای لای / شیرین جان لای لای: کودکم لالا / بره کوچکم لالا / فرزند شیرینم لالا.

در فرهنگ کرمانجی، علاوه بر کاربرد استعاری کلمه «بره» به جای کودک، روابط عاطفی میان مادر و کودکش به روابط گوسفند و بره‌هایش تشبیه می‌شود. لالایی: لَ دورِت اَگرم گچک جانُ مینا میا سا برخ ... لورکا من لَلائی / برخکا من لَلائی: دخترکم من به دور تو می‌گردم مانند گوسفندی که دور بره‌اش می‌گردد / کودکم لالا / بره کوچکم لالا. ارائه این تصاویر در لالایی‌ها و بررسی آن‌ها تعلق خاطر و زاویه دید شاعر به طبیعت اطراف خود را نشان می‌دهد.

در لالایی‌های مورد بررسی، به جز بره از حیوانات اهلی دیگری نیز نام برده شده است از جمله: اسب، شتر، گاو و بزغاله. بزغاله نیز مانند بره استعاره از کودک است، اما حیوانات اسب، شتر و گاو در معنای حقیقی خود به کار رفته‌اند. به پرندگان نیز در

لالایی‌های کرمانجی اشاره شده است که گاهی در معنای واقعی و گاهی در معنای مجازی به کار گرفته شده‌اند. لک لک، سار، بلبل، کفتر (کبوتر)، گوو (کبک)، لاجین (عقاب)، قرقی (باز) از جمله پرندگانی هستند که در لالایی‌ها حضور دارند و در معنای استعاری، غالباً منظور از این پرندگان کودک است. کاربرد همه این‌ها در لالایی، مخاطب (کودک) را با فضا و مکان شعر و شاعر آشنا تر می‌کند.

۴-۲-۲. پوشش گیاهی

از بین گیاهانی که در لالایی‌های مورد بررسی ذکر شده، کلمه «گل» با ۲۵ بار تکرار، بیشترین بسامد را دارد و در ترکیب‌سازی‌هایی مثل «گل هوال» (دوستی عزیز مانند گل)، «یکه گل وی مال خه» (گل دردانه خانه‌ام)، «گل جانیا خ» (گل وجودم)، «گل بی غصه هشین» (گل سبز و بی غصه) به کار رفته است و معنای مجازی دارد.

ژه داره دُنه تو مایی سا من بر خا من / وَ خَشه را کوی ای شو گُلا بی غصه هشین / لالا دله خَش سا کرا مایه / لالا تو را کو دایکه ته پایه: ای کودکم! از دار دنیا فقط تو برایم مانده‌ای / ای گل باطراوت و بی غصه من (کودک من) امشب با خیال راحت بخواب / لالادر این روزگار هیچ‌کس دل خوش ندارد / لالا تو بخواب مادرت مراقب توست.

در این لالایی‌ها به نوع خاص گل‌ها و گیاهان نیز اشاره شده است، اما بسامد کم‌تری دارد. از جمله: اَنخ (کاکوتی)، پونگ (پونه) که از گیاهان خودرو در منطقه شمال خراسان‌اند: وَر کَتَمه چیان بونیم / بَرَف دَکم اَنخ و گل و پونگه لای لای لای / سال لاریکه خه ایشاره که بَرَف دَکم ژ اَنخ گل و گیاه لاریک جانیه لای لای لای / وَر دَکوم سره چیان ئله له لاریک جانیه ئله له برخک جان بَرَف دَکم گل و گیاه لاریک جانیه لای لای لای: بیرون آمدم تا کوه‌ها را ببینم، گیاه کاکوتی و پونه جمع می‌کنم

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

لالا لالا/ فرزندم اشاره کند برایش کاکوتی و گل و گیاه جمع می‌کنم / فرزندم چه نام بره
نازم لالا لالا.

گیاه کاکوتی که در زبان کرمانجی (آنخ) تلفظ می‌شود، یکی از گیاهان دارویی است که در کوه‌های شمال خراسان می‌روید و مردمان این منطقه در فصل بهار این گیاه را از کوه‌های اطرافشان جمع می‌کنند و از آن به‌عنوان دمنوش دارویی استفاده می‌کنند. برای جمع‌آوری این گیاه، باید دامنه کوه را به سمت قله طی کرد تا بتوان در آن مسیر گیاه مورد نظر را یافت. بنابراین، وقتی در این لالایی می‌گوید اگر کودکم اشاره کند، برایش کاکوتی جمع می‌کنم، به سختی و مشقت این کار اشاره دارد؛ یعنی با وجود سخت بودن این کار، اگر کودکم از من بخواهد، با عشق و علاقه این کار را انجام می‌دهم.

از درخت‌هایی که در لالایی‌های مورد بررسی نام برده شده است، می‌توان به درخت ای و لیک (زالزالک)، دارا بی (درخت بید)، دارا زرداله (درخت زردالو)، دارا صندل (درخت صندل)، دارا مرخ (درخت ارس) اشاره کرد که در لالایی‌های مورد بررسی، قد و بالای کودک به همه درخت‌های نام برده شده تشبیه می‌شود. فقط درخت مرخ (ارس) است که پدر و مادر و نیز آغوش گرمشان به آن شباهت داده شده است و مسئله قد و بالای کودک در آن مطرح نیست: لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی / لَ دوری تَه نِگَرِم / گِچِک جانُ مینا میان سا برخه / سینگا خَه نِکَمه طوفان / پناه دَوم مینا مَرخه / لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی / نِلم لِخَنه تَه طوفان / گِچِک جانُ ژ تولی و برف و باران / لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی: فرزندم بخواب / بره کوچکم بخواب / من دورت می‌گردم مانند میش برای بره‌اش / اگر کسی بخواهد به تو آسیب بزند / همچون طوفانی بر او آشوب می‌کنم / سینه‌ام مثل درخت ارس است که در این طوفان فقط به تو پناه می‌دهم / دخترکم! بیا در آغوشم / نمی‌گذارم طوفان به تو آسیب بزند /

تو در آغوش من که برایت مثل درخت ارس است / از تگرگ و برف و باران در امان هستی. برای فهم دلیل این شباهت، بهتر است به جایگاه مرخ در میان مردمان کرمانج بپردازیم. درخت ارس که در کرمانجی «مَرخ» تلفظ می‌شود، یکی از مهم‌ترین عناصر طبیعی در کوه‌های شمال خراسان است. در دیدگاه مردمان کرمانج مرخ تنها درختی است که کوهستان را تنها نگذاشته و مردم هنگام برف، طوفان، تگرگ و حتی آفتاب سوزان به زیر «مَرخ» پناه می‌برند. همچنین بوی این درخت سبب راندن حیوانات گزنده می‌شود. بنابراین، امن‌ترین جا برای استراحت و در امان ماندن است (حسین‌پور، ۱۹۳، ص. ۱۶۲). تشبیه والدین به «مَرخ» با این هدف انجام گرفته که مفاهیمی چون: پناهگاه، آغوش امن، دفاع از کودک و... را به والدین نسبت دهد.

بنابراین در لالایی‌های کرمانجی، گیاهان مختلفی نام برده شده که اغلب در معنای مجازی و یا در بافت تشبیهی به‌عنوان مشبیه، کاربرد دارند. در این موارد، وجود گیاهان صرفاً برای توصیف طبیعت یا ذکر پوشش گیاهی نیست، بلکه با هدف انتقال مفاهیم عاطفی همچون (عشق و امنیت به کودک) به کار رفته‌اند و گاهی در معنای واقعی برای توصیف محیط اطراف کاربرد دارند، اما با بسامد کم‌تری هستند؛ زیرا لالایی به خودی خود فرصتی مناسب برای انتقال مفاهیم عاطفی است و طبیعتاً کاربرد معنای مجازی بیشتر است.

۴-۲-۳. کوه

از بین عناصر طبیعی، کوه یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین عناصری است که در همه ترانه‌های کرمانجی از جمله لالایی‌ها به چشم می‌خورد. در لالایی‌های جمع‌آوری‌شده، علاوه بر کلمه چییان (کوهستان) که ۲۰ بار تکرار شده است، واژگان دیگری نیز آمده که

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

مربوط به کوهستان است. کلماتی نظیر تپه، نال (دره)، زاو (دره)، زاوچه (دره کوچک). در بسیاری از لالایی‌ها کوه به طور کلی ذکر شده، اما در برخی لالایی‌ها نام خاص کوه‌های شمال خراسان آمده است؛ مثل: گلیل، آلا داغ، الله و اکبر. اما آنچه در این باره باید مد نظر قرار گیرد، بسامد کلمه و یا کلمات مرتبط با کوهستان نیست، بلکه شخصیت‌بخشی به کوه است. در این موارد شاعر کوه را همچون دوستی رازدار می‌پندارد با آن هم‌سخن می‌شود و درد و دل می‌کند. چنین تصویری را در اشعار کرمانجی بسیار مشاهده می‌کنیم که در بررسی لالایی‌ها نیز یافت می‌شود: ئرمان! گلیلا و ره ته موژ/ غُصان داین تو ک/ آ ر و دل کتی یه / کسه تته خوا که/ ئز لور دکم دکلورینم/ ل پشت دکم ئگرینم/ هیلانکه ئه‌جینم/ و ره لورکا من ل لای / و ره بر خکا من ل لای: ای گلیل بیا و تو سکوت کن و از آن اتفاقات ناگوار چیزی نگو / بیا آن غصه‌ها را فراموش کنیم / آن اتفاقات مثل آتشی بر دل ما است و کسی نیست تا این آتش دیرینه را خاموش کند / بخواب دختر جان / بخواب عزیز جان.

بنابراین مردمان کرمانج هنگام غم و غصه به کوهستان می‌روند و از غصه‌هایشان می‌گویند، زیرا باور دارند کوه شاهد همه آن درد و رنج‌ها بوده است. گویدا محرمی رازدارتر از کوه نمی‌یابند. شاعر در ادامه همین لالایی می‌گوید: لوره لوره / گچک جانِه لوره/ هر چه قرینو مه بردا زاوه کور/ هر چه نالینو مه بر دا ناله دور/ و ره لورکا من ل لای / و ره بر خکا من ل لای لای: کجاست اشک‌هایم تا آتش غصه را در دلم خاموش کند؟/ دخترکم لالا/ ما ناله و دردمان را به تپه‌های کوهستان بردیم / هر چه درد و دل بود در دره‌های عمیق این کوهستان رها کردیم/ فرزندم لالا / بره کوچکم لالا.

۴-۲-۴. شرایط جوی

به دلیل اینکه مردمان کرمانج خراسان، در منطقه‌ای کوهستانی اقامت داشتند. هنگامی که در لالایی‌ها، شرایط جوی را توصیف می‌کنند عموماً از چاخون (هوای سرد)، برف، باران، تولی (تگرگ)، شمال (باد)، طوفان و دومان (هوای مه‌آلود) صحبت می‌شود: لالایی ۱: لوره لوره لورکا خه دَکُورینم لوره / داییک جان خه دَکُورینم لوره / و برف و باران لوره / و تَوَز دومان لوره / و چییای دومان لوره / برخک خه دَکُورینم لوره / نور جاو خه دَکُورینم لوره / گُور ژی بیاره لوره: لوره لوره برای بره کوچکم لالایی می‌خوانم / برای فرزندم لالایی می‌خوانم / در هوای برفی لالایی می‌خوانم / در باد و گرد و خاک در مسیر کوهستان لالایی می‌خوانم / در هوای مه‌آلود کوهستان لالایی می‌خوانم / سنگ هم از آسمان بیارد لالایی می‌خوانم. لالایی ۲: لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی / ل دوری تَه نَگَرَم / گِچَک جان مینا میان سا برخه / سینکا خه نَکِمَه طوفان / پناه دَوم مینا مَرخه / لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی / نَلم لَخنه تَه طوفان / گِچَک جان ژ تولی و برف و باران / لورکا من لَلائی وَرَه بَرخُکا من لَلائی: فرزندم بخواب / بره کوچکم بخواب / من دورت می‌گردم مانند میش برای بره‌اش / اگر کسی بخواهد به تو آسیب بزند / همچون طوفانی بر او آشوب می‌کنم / سینه‌ام مثل درخت ارس است که در این طوفان فقط به تو پناه می‌دهم / دخترکم! بیا در آغوشم / نمی‌گذارم طوفان به تو آسیب بزند / تو در آغوش من که برایت مثل درخت ارس است / از تگرگ و برف و باران در امان هستی. با دقت به این اشعار و مابقی لالایی‌های جمع‌آوری‌شده متوجه خواهیم شد که صحبت از شرایط جوی همواره با بیان سخت بودن شرایط همراه است؛ یعنی اغلب هدف شاعر از بیان شرایط جوی اشاره به سخت بودن شرایط زندگی است.

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

کاربرد عناصر محیط زیستی در متن لالایی‌ها به طور غیرمستقیم کودک را با محیط زیست اطرافش آشنا می‌سازد و میزان اهمیت آن زیست‌بوم برای کودک روشن می‌شود، اما گاهی شعر این ترانه‌ها به‌طور مستقیم احساس تعلق خاطر به محیط زیست را در ذهن کودک تداعی می‌کند و در پی القای این حس به کودک است که: به طبیعت اطرافت فراتر از یک زیست‌بوم بنگر. این طبیعت به‌مثابه پدر و مادر توست و نیز ثروت، دارایی، خانه و مأمن توست.

لالایی: لورکا من ته چه بویه تو د گری/ وا چه درده که هاکانا بی هدور گری/ لورکا من نوینم هستر له جاوه ته نه/ مرخا چی گشته ده باو ته نه/ وا شلپنه هشین دراو ته نه/ هر چه چپانه و ناوه ته نه/ گشته جاوا له رویه سا طاوه تنه/ مه ل سر لنگان مشکا دل کیا/ د کم کم راکو داییک وستیا/ خجای لنگ اسب باو ته گر باری یک نان چکه وا دی یا وره لوره لوره لورکا من لا که: ای کودکم! گریه نکن / کاش من اشک در چشمان تو را نبینم/ به این درخت‌های ارس بنگر / همه این درخت‌ها پدر و مادر تواند/ به این سبزه‌های جوانه‌زده بنگر/ همه این جوانه‌های باطراوت برای تو به‌مثابه مال و دارایی است/ همه این کوهستان متعلق به توست / همه این طبیعت چشم انتظار طلوع تواند/ من روی پاهایم مشک دلم (کودکم) را تکان می‌دهم/ کودکم! کم کم بخواب که مادرت خسته شده.

۳-۴. بازنمایی ساختار خانواده

یکی از کارکردهای لالایی، بازنمایی ساختار خانواده است. در جوامع سنتی معمولاً مردها به انجام کارهای خارج از خانه می‌پرداختند و زنان مسئول رسیدگی به امور داخل خانه بودند. مردمان کرمانج نیز چنین تقسیم کاری را میان اعضای خانواده اجرا

می‌کردند. باید در نظر داشت که کرمانج‌ها اغلب زندگی کوچ‌نشینی و عشایری داشتند. بنابراین مردان خانواده مسئول بودند که گوسفندان را به چراگاه ببرند. آنان در پی یافتن چراگاه مسافت تقریباً طولانی از خانواده خود دور می‌شدند، ممکن بود چندین شب را در کوهستان دور از خانواده بمانند و زنان خانواده وظیفه دوشیدن شیر گوسفندان، درست کردن ماست و دوغ و کره، پختن غذا و... را بر عهده داشتند. بازتاب این گونه تقسیم کار و انجام کارهای زنانه و مردانه در لالایی‌های کرمانجی مشاهده می‌شود.

رد پای فعالیت‌های زنانه را با جزئیات می‌توان در لالایی‌ها مشاهده کرد که گاه در شکل تشبیه و استعاره منعکس شده‌اند. به عنوان مثال: تشبیه حالت تکان دادن کودک روی پا به حالت تکان دادن مشک در هنگام تهیه کره محلی (تشبیه مرکب): لالایی: مه ل سر لنگان مشکا دل کیای / د کم کم را گو داییک وستیای: من مشک دلم (کودکم) را روی پاهایم تکان می‌دهم / فرزندم! کم کم بخواب که مادرت بسیار خسته است / لالایی کودکم بخواب.

یکی از وظایف زنان در زندگی عشایری تبدیل دوغ به کره است که برای این کار از مشک بهره می‌بردند و زمان و انرژی زیادی را طی روز صرف تکان دادن مشک و درنهایت تهیه کره می‌کردند. یکی دیگر از وظایف زنان به عنوان مادر خواباندن کودک است. در این لالایی شاهد تشبیهی مرکب هستیم که حالت تکان دادن کودک و تلاش زنان هنگام خوابان فرزندانشان به فعالیت دیگری که هر روز انجام می‌دهند؛ یعنی تهیه کره محلی شباهت داده شده است. این مدل تشبیه‌سازی‌ها که توسط خود مادر و در لحظه اتفاق می‌افتد با این هدف ایجاد شده است که سختی مسئولیت مادرانه را برای اطرافیانش بازگو کند. پس آن را به امری تشبیه می‌کند که در نگاه جامعه اطراف کاری دشوار باشد. درحقیقت مادر با ارائه چنین تصویری در پی درک شدن است.

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

به دلیل اینکه شاعران اغلب لالایی‌ها مادران بوده‌اند، به وظایف مردان با آن جزئیاتی که مسئولیت زنان توصیف شده، نپرداخته‌اند، بلکه اغلب به‌طور کلی به شرایط کار پدر اشاره می‌کنند. از جمله بیرون بودن محیط کار پدران، سخت و خطرناک بودن و... بنابراین در لالایی‌ها کم‌تر به چگونگی فعالیت مردان پرداخته شده است: باو ته چو ئرمان سَفَره / و نا گره نا تا بَر / نَز قربان ته کَفَتَر / لور دَکَم گل چَغَر / لور دَکَمه لای لاریکه خ / محرمه خ کَفَتَر خ / یکه گُل وی مال خ / یادگاریه همدم خ: فرزندم! پدرت دوباره به سفر رفته است / اما این بار مانند سفرهای قبلی نیست / او دیگر از سفر برنمی‌گردد. در این اشعار علاوه بر بازتاب وظایف زنان و مردان ایل، انتظارات جامعه و به‌ویژه والدین از کودک نیز به چشم می‌خورد.

یکی از دلایل فرزندآوری در میان جوامع سنتی، حمایت فرزند از پدر و مادرش در کهن‌سالی است. این باور قدیمی که «بچه عصای پیری پدر و مادر است»، در این فرهنگ ریشه دارد. انعکاس این طرز تفکر نسبت به فرزندآوری در محتوای لالایی‌های کرمانجی نیز مشاهده می‌شود: لالایی ۱: بژنا لورکا من / ننه و قربان لای لای / عزیزجان لای لای / دارا ایوکیکه / لوری جان لای لای / عزیزجان لای لای / ل وی زاوچه دا عزیزجان لای لای / شیرین جان لای لای / لوری جان لای لای / برا به گه روی یا مار گینی / ننه و قربان لای لای / عزیزجان لای لای / شیرین جان لای لای / و کار ده و باوه خ تی: قد و بالای کودک من / به درخت زالزالک می‌ماند / که در دره‌های کوهستانمان رشد می‌کند. امید است تا در روزهای سخت، کمک پدر و مادرش باشد. لالایی ۲: بژنا لورکا من / ننه و قربان لای لای / عزیزجان لای لای / دارا بیه / ننه و قربان دارا بیه / ئگو هِشِن دَکَه / ننه و قربان / عزیزجان لای لای / ل هَوَلیه / لوری جان لای لای / عزیزجان لای لای / بَرَف بون هنی سی یه: قد و بالای کودک من / به درخت بید می‌ماند / که در

حیاط خانه‌مان جوانه زده و رشد می‌کند. / (در هنگام سختی) بیاپید تا به سایه او پناه ببریم.

در میان مردمان کرمانج خراسان، درخت یکی از پناهگاه‌هایی است که در کوهستان هنگام برف و باران، طوفان و حتی آفتاب شدید به زیر آن پناه می‌برند. به همین دلیل در این لالایی‌ها که می‌خواهد انتظارات والدین از کودک را به گونه‌ای بازگو کند که فهم آن برای مخاطب کرمانج‌زبان به‌طور کامل تصویرسازی شود. او را به درخت شباهت می‌دهد که پدر مادر و خواهر و دیگر اعضای خانواده به او پناه می‌برند. یکی دیگر از مسائل مطرح‌شده در ترانه‌های عامیانه ازجمله لالایی، بیان چالش‌های مختلف فرزندان با پدر و مادر است؛ به‌طور مثال تحمیل نظر والدین بر فرزندان. یکی از این مسائل و آسیب‌های اجتماعی در جوامع سنتی، نادیده گرفتن احساسات جولان در ازدواج است. پدر و مادر تصمیم خود را بر فرزندشان تحمیل می‌کنند که در نهایت به دو راه ختم می‌شود؛ یا آن دو جوان تسلیم پدر و مادر شده از یکدیگر جدا می‌شوند و یا تصمیم به فرار با یکدیگر می‌گرفتند که هر دو این اتفاق‌ها آسیب‌رسان است: *ئه زو یاره لالایی خه ده چونی لالای خه ده چونی توله لیه عزیزان ترمان بومی / ترمان گوپرو او من ندی جان / وره ورا ته بوینم گه ونه سره ثله له طه هلینم / کینگا بو ته بروینم جان / عزیز لای لایه گلوم لای لای: من و یارم رفتیم لالا / همرا گروه ترکمن‌ها شدیم عزیزجان / ترکمنان کور شدند و ما را ندیدند که همراهشان هستیم / ای یار! بیا اینجا تا بینمت و روسری‌ات را از سرت بردارم / کی می‌شود تو را فراری بدهم / عزیز لالا / گلم لالا. این لالایی روایتی عاشقانه و غم‌انگیز است. قصه دو جوان دلداده را می‌گوید که مخفیانه با گروهی از ترکمنان همراه شده‌اند و قصد فرار با یکدیگر را دارند. این گونه اشعار با هدف مخالفت با چنین طرز تفکری سروده و خوانده می‌شوند و به بیان*

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی آن می‌پردازند. بنابراین کارکردی بیشتر از یک روایت عاشقانه محض دارند.

۴-۴. بازتاب روایت‌های عاشقانه

برخی از لالایی‌های کرمانجی مضمونی عاشقانه دارند. محتوای این دسته از لالایی‌ها هیچ ارتباطی با کودک ندارد و گویای پیامی است از سوی عاشق به معشوق. محتوای بعضی از این لالایی‌ها، ناز و عتاب عاشقانه است: وا دلی من تژه غمه لورکی لور/ یاره دل وه داره تمه / لورکی لور دکم ئز لورکی خه / چَر بَکم پاره ته مه لورکی لور / لورکی لور بومه گوا قفسه/ دَمِرمه دور گومه ژ نفسه/ جاوه ته چَرانه/ لورکی لور/ له هر دره و مرانه / لورکی لور دکم ئز لورکا خه/ قَلن یاره گرانه لورکی لور بومه گوا قفسه دَمِرمه دور گومه ژ نفسه: این دل من پر از غم و غصه است / کودکم لالا/ ای یار! من دلدا ده تو هستم/ کودکم لالا / من برای کودکم لالایی می‌خوانم/ ای یار! چه کنم که قسمت و بهره تو هستم/ کودکم لالا / کودکم لالا / ای یار! من مانند کبک گیر افتاده در قفس هستم/ می‌میرم اگر از نفست دور بی‌فتم/ ای یار! چشمان تو برای من، مثل چراغی پر نور است/ کودکم لالا/ من برای کودکم لالایی می‌خوانم/ مهریه یارم گران است / کودکم لالا. در این موارد احساسی که برداشت می‌شود تلاش عاشق برای رسیدن به معشوق یا بیشتر دیده شدن توسط معشوق است. بنابراین چهره دردناک یا عذاب‌آوری از عشق ترسیم نمی‌شود.

دسته دیگر لالایی‌های عاشقانه، روایت عشقی تمام‌شده است: وَرکتمه چوله فره لورکی لای/ شوتی مو بومه مره لورکی لور/ لورکی لور دکم ئز لورکی خه/ نه ته خیر دی نه من بهره/ لورکی لور دکم ئز لورکی خه/ خلکو خاده بان دکم گلنازکا خه/ ئز

قَریوه وی تُردامَه لورِکی لور دکم نَز لورکی خَه / نه کَشْتِمِه نه بردامَه لورِکی لور دکم نَز
لورکی خَه / خلکو خاده بان دکم گلنازکا خَه گل هواله خَه / چومه چیان تُرمان چیان سار
کِر / هاتمه مالان مالان بار کِر / لورکی لور دکم نَز لورکی خَه / غریبه له من کار کِر /
لورکی لور دکم نَز لورکی خَه / خلکو خاده بان دکم گلنازکا خَه گل هواله خَه: به یک
دشت وسیع رفتم / کودکم لالا / برای تو (معشوق) سوختم / کودکم لالا / من برای
کودکم لالایی می خوانم / ای یار! نه تو از زندگی ات خیر دیدی و نه من بهره ای بردم /
کودکم لالا / من برای کودکم لالایی می خوانم / ای مردم! ای خدا! من گل نازک،
همسرم، را صدا می زنم / من در اینجا غریبه هستم / زخم این درد و رنج را همواره با
خودم دارم / کودکم لالا / من برای کودکم لالایی می خوانم / این درد نه من را می کشد و
نه رهایم می کند / کودکم لالا / من برای کودکم لالایی می خوانم / ای مردم! ای خدا! من
گل نازک، همسرم، را صدا می زنم / از این درد به کوهستان پناه بردم / اما کوهستان
بسیار سرد شد / برگشتم به سمت روستا اما همه مردم کوچ کرده بودند / و درد غریبی
کار مرا ساخت / من برای کودکم لالایی می خوانم / ای مردم! ای خدا! من گل نازک،
همسرم، را صدا می زنم.

در این موارد مفاهیمی مثل: سوختن در عشق، خیر و بهره نبردن از عشق، غریب و
تنها بودن، عذاب کشیدن و... منتقل می شود. بنابراین لالایی های عاشقانه در انتقال
مفهوم عشق متفاوت اند؛ دسته ای از آن ها عشقی را ترسیم می کنند که جریان دارد و
مفاهیمی که در این گونه موارد مطرح می شود یا ناز و عتاب عاشقانه، تلاش برای
به دست آوردن معشوق، تحمل رنج و رسیدن به معشوق و... است. دسته دوم روایتی از
یک عشق نافرجام است و طبیعتاً احساساتی مثل تنها شدن، رنج کشیدن، به هدف

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار
نرسیدن و ... در کنار عشق، مطرح می‌شود که در بررسی لالایی‌های جمع‌آوری‌شده،
تعداد لالایی‌های عاشقانه با محتوای دسته دوم بیشتر است.

۴-۵. لحظه‌نگاری و انعطاف‌پذیری

لالایی‌ها محتوای از پیش تعیین‌شده و ثابتی ندارند. بنابراین در لحظه تولید می‌شوند و
موقعیت و شرایط لحظه به لحظه مادر و کودک را توصیف می‌کنند.

لالایی: خاده دَئِم لوره لورکا خَه لور دَکَم / شَوک رَشَه یا مانه لورکا خه و خَو
کَم / خَو نه جاوه تَه و نادمه هَو جاوه / نِم نِم دَرژینم ژَه جوان آوه / مه لَه سر لنگان مشکا
دل کیای دَکَم کَم راگو داییک و سَتیای خِجای لَنگ اسب باو تَه گِرِه باری یَک نان چِکَه
وا دی یاه... لورکا من تَ چه بویه تَ دَگری / وا چه درد که هاکانا بی هیور کری... لورکا
من دَ نیکا راکتی / چمانه و چند گیرای و ژَه په دا کتی: خدایا اکنون من برای کودکم
لالایی می‌خوانم / تا کودکم را بخوابانم / شبی فتنه‌انگیز است و من در تلاشم کودکم را
بخوابانم / نم اشک می‌ریزم و کودکم را روی پاهایم تکان می‌دهم / کودکم بیدار
است و نمی‌خوابد من هم پا به پای او بیدارم / برای کودکم لالایی می‌خوانم و با او
صحبت می‌کنم ... کودکم اکنون تو خوابیدی / آنقدر بی‌تابی کردی که از پا درآمدی. در
این لالایی، مادر لحظه به لحظه را توصیف می‌کند: اشک می‌ریزم، کودکم را روی
پاهایم تکان می‌دهم، کودکم بیدار است و من هم پا به پای او بیدارم، کودکم اکنون تو
خوابیدی.

چنین خصیصه‌ای در لالایی نتایج دیگری نیز دارد؛ یعنی در لحظه آوردن لالایی
ممکن است هم سبب تولید لالایی در وصف شرایط باشد و هم می‌تواند سبب شود

لالایی که مادر در حافظه دارد با توجه به شرایط، اندکی تغییر دهد. به همین دلیل شاهد روایت‌های متفاوت از یک لالایی هستیم.

۵. نتیجه

نتایج این پژوهش نشان داد که لالایی‌های کرمانجی مورد بحث حاوی پنج دسته عمده از عناصر محتوایی هستند که علاوه بر جنبه‌های عاطفی به بازتاب باورها، محیط زیست و فرهنگ اجتماعی جامعه کرمانج خراسان شمالی می‌پردازد.

۱. روایات تاریخی: بازتاب‌دهنده روایات منقطع و اشارات تاریخی است و این وظیفه مخاطب است که از حافظه قومی خود کمک بگیرد و میان روایات منقطع ارتباط برقرار کند و به درک ژرف‌ساخت برسد. در اینجا زاویه دید راوی بومی است و حافظه قومی و تاریخی جامعه را به چالش می‌کشد و بیان احساسات بومیان را هدف اصلی خود قرار می‌دهد.

۲. محیط زیست: طبیعت در لالایی‌ها نه تنها به عنوان توصیف محیط اطراف بلکه به عنوان وسیله‌ای برای انتقال مفاهیم عاطفی مانند عشق و امنیت به کودک کاربرد دارد. کوه، حیوانات و گیاهان با ویژگی‌های خاص خود، شاعر را به شخصیت‌پردازی طبیعت سوق می‌دهند.

۳. ساختار خانواده و مسئولیت‌ها: لالایی‌ها مسئولیت زنان در خانواده را به طور جزئی و دقیق بیان می‌کنند، در حالی که نقش مردان در آنها به طور کلی‌تر مطرح می‌شود. این اشعار همچنین مسئولیت فرزند و انتظارات جامعه از او را نیز منتقل می‌کنند و حتی چالش‌های میان والدین و فرزند نیز در لالایی‌ها بازتاب دارد.

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

۴. مسائل عاشقانه: برخی لالایی‌ها با مضمونی عاشقانه، احساسات مرتبط با عشق نافرجام را مطرح می‌کنند و برخی به احساسات و تلاش عاشقان برای به دست آوردن یا نگه‌داشتن معشوق می‌پردازند.

۵. لحظه‌نگاری و انعطاف‌پذیری: لالایی‌ها به دلیل ویژگی لحظه‌نگاری خود، تحت تأثیر شرایط زمان و مکان ممکن است تغییراتی داشته باشند. این ویژگی به آن‌ها انعطاف‌پذیری و ارتباط مستقیم با وضعیت جاری مادر و کودک می‌دهد. درمجموع لالایی‌های کرمانجی نه تنها ابزاری برای آرامش و تربیت کودک بلکه وسیله‌ای برای انتقال فرهنگ، تاریخ و ارزش‌های اجتماعی جامعه کرمانج هستند.

منابع

- پارسا، س. ا. (۱۳۹۷). واکاوی فولکلور ایران با تکیه بر ادب شفاهی کردی. فرهنگ کردستان. ۲۸، ۱۱-۲۲.
- پورنعمت رودسری، م.، بذرافکن، م.، و روحانی، ع. (۱۳۹۳). لالایی‌ها: دغدغه‌های زنان، بازنمایی اجتماعی لالایی‌های استان بوشهر. زن در فرهنگ و هنر، ۶، ۲۶۵-۲۸۱.
- جلالی پندری، ی.، و پاک‌ضمیر، ص. (۱۳۹۰). ساختار روایت در لالایی‌های ایرانی. مطالعات ادبیات کودک، ۲، ۱-۳۱.
- جمالی، ا. (۱۳۸۶). لالایی‌ها در فرهنگ مردم ایران. تهران: مرکز تحقیقات صدا و سیما.
- جعفری قنوتی، م. (۱۳۹۴). درآمدی بر فولکلور ایران. تهران: جامی.
- حسن‌لی، ک. (۱۳۸۲). لالایی‌های مخملین، نگاهی به خاستگاه و مضامین لالایی‌های ایرانی. پژوهش‌نامه ادب غنایی، ۱، ۶۱-۸۰.
- حسین‌پور، ا. (۱۳۹۳). دیار و دوتار. قم: عمو علوی.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه _____ سال ۱۳، شماره ۶۵، آذر و دی ۱۴۰۴

حسین‌زاده بوانلو، ا. (۱۳۷۷). نقد و بررسی کتاب‌های حرکت کرد به خراسان. شهروند، ۸، ۳۹۴.

حسینی صابر، م.، جلالی، م.، و سیدیزدی، ز. (۱۳۹۸). بازتاب اوضاع اجتماعی در لالایی‌های عصر حاضر. مطالعات ادبیات کودک، ۲، ۱-۲۰.

خیرمقدم، گ. (۱۳۹۹). مطالعه ساختار محتوایی، فرهنگی و اقلیمی در لالایی‌های کورد زبان ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه پیام نور استان تهران.
رستمی، م. (۱۳۹۹). قوشمه ساز پرواز. بجنورد: بیژن یورد.

رستمی، ع. (۱۴۰۱) بررسی ساختار و درونمایه سه‌خشتی‌های کرمانجی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان خراسان شمالی، مرکز پیام نور بجنورد.

رفیعی راد، ع. (۱۳۸۷) تحلیل ساختار و محتوای شعرلو کرمانجی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور استان خراسان شمالی، مرکز پیام نور بجنورد.

زمانی، ف.، و میرحسینی، م. (۱۴۰۱). انسان‌شناسی فرهنگی نظام زندگی شبانی در سه‌خشتی‌های کرمانجی خراسان شمالی. مطالعات فرهنگی - اجتماعی خراسان، ۲، ۳۷-۷۲.
ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴). زبان و ادبیات عامه ایران. تهران: سمت.

شاهروودی، م.، و خلیلی جهان‌تیغ، م. (۱۴۰۰). خوش‌نویسی و گوش‌نوازی آیکه (لالایی‌های سیستان). فرهنگ و ادبیات عامه، ۳۸، ۱۴۷-۱۸۱.

طیبی، ح. (۱۳۹۵). مبانی جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی ایلیات و عشایر. تهران: دانشگاه تهران.

عمرانی، ا. (۱۳۸۱). لالایی‌های ایرانی. تهران: پیوند نو.

مشتاق‌مهر، ر.، و فیضی، آ. (۱۳۹۹). سیمای جامعه کرد در لالایی‌های کردی. ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین، ۱، ۸۹-۱۰۸.

مقداری، ص.، طالبی، ا.، و فاروقی، ج. (۱۳۹۷). تحلیل لالایی‌های گویش قاین از منظر جامعه‌شناسی زبان. زبان فارسی و گویش‌های ایرانی، ۶، ۱۲۷-۱۴۸.

تحلیل محتوایی لالایی‌های کرمانجی... امید وحدانی‌فر و همکار

نجیبی فینی، ب.، و گلستانی، م. (۱۳۹۴). نمود طبیعت در لالایی‌های هرمزگان. پژوهش‌نامه فرهنگی هرمزگان، ۱۰، ۶-۱۴.

وحدانی‌فر، ا.، و داوری، ز. (۱۴۰۰). موتیف در لالایی‌های سبزواری. فرهنگ و ادبیات عامه، ۳۸، ۲۶۹-۳۰۲.

Reference

- Hassanli, K. (2003). Velvet lullabies: A look at the origins and themes of Iranian lullabies. *Journal of Lyrical Literature Researches*, 1, 61-80. [in Persian]
- Hosseini Saber, M., Jalali, M., & Seyed Yazdi, Z. (2019). Reflection of social conditions in contemporary lullabies. *Children's Literature Studies*, 2, 1-20. [in Persian]
- Hosseinpour, A. (2014). *Land and dutar*. Amo Alavi. [in Persian]
- Hosseinzadeh Bavanlu, A. (1998). A critique and review of the books on the migration of Kurds to Khorasan. *Shahrvand*, 394, 8. [in Persian]
- Jafari Qanavati, M. (2015). *An introduction to Iranian folklore*. Jami. [in Persian]
- Jalali Pendari, Y., & Pak-Zamir, S. (2011). The narrative structure in Iranian lullabies. *Children's Literature Studies*, 2, 1-31. [in Persian]
- Jamali, A. (2007). *Lullabies in Iranian folk culture*. IRIB Research Center. [in Persian]
- Kheir-moghadam, G. (2020). A study of structural, cultural, and climatic content in Kurdish lullabies of Iran (Master's thesis). Payame Noor University of Tehran Province, Tehran. [in Persian]
- Meqdari, S., Talebi, A., & Farooqi, J. (2018). An analysis of lullabies in Qaen dialect from the perspective of sociolinguistics. *Persian Language and Iranian Dialects*, 6, 127-148. [in Persian]
- Moshtagh-Mehr, R., & Feyzi, A. (2020). The image of Kurdish society in Kurdish lullabies. *Literature and Local Languages of Iran*, 1, 89-108. [in Persian]
- Najibi Fini, B., & Golestani, M. (2015). The reflection of nature in Hormozgan lullabies. *Hormozgan Cultural Research Journal*, 10, 6-14. [in Persian]
- Omrani, A. (2002). *Iranian lullabies*. Peyvand-e No. [in Persian]
- Parsa, S. A. (2018). An analysis of Iranian folklore with emphasis on Kurdish oral literature. *Kurdistan Culture*, 28, 11-22. [in Persian]

- Pourne«mat Roudsari, M., Bazrafkan, M., & Rouhani, A. (2014). Lullabies: Women«s concerns and the social representation of lullabies in Bushehr Province. *Women in Culture and Art*, 6, 265–281. [in Persian]
- Rafiei Rad, A. (2008). *An analysis of the structure and content of Lo Kurmanji poetry* (Master«s thesis). Payame Noor University of North Khorasan Province, Bojnourd. [in Persian]
- Rostami, A. (2022). *An analysis of the structure and themes of Kurmanji se-kheshti* (three-line) poems (Master«s thesis). Payame Noor University of North Khorasan Province, Bojnourd. [in Persian]
- Rostami, M. (2020). *Qoshmeh: The instrument of flight*. Bijan Yord. [in Persian]
- Shahroudi, M., & Khalili Jahantigh, M. (2021). Sweet melodies of *ayikeh* (Sistani lullabies). *Folk Culture and Literature*, 38, 147–181. [in Persian]
- Tayebi, H. (2016). *Principles of sociology and anthropology of tribes and nomads*. University of Tehran. [in Persian]
- Vahdani-Far, A., & Davari, Z. (2021). Motif in Sabzevari lullabies. *Folk Culture and Literature*, 38, 269–302. [in Persian]
- Zamani, F., & Mir-Hosseini, M. (2022). Cultural anthropology of pastoral life in Kurmanji se-kheshti poems of North Khorasan. *Cultural-Social Studies of Khorasan*, 2, 37–72. [in Persian]
- Zolfaghari, H. (2015). *The language and folklore of Iran*. Samt. [in Persian]

